

Violations of lexical norms, as well as deviations from other norms, may become an obstacle to professional communication in a particular industry, lead to distortion of the content of the statement.

The article analyzes the causes and ways of the emergence of paronymy and homonymy. The classification of paronyms is presented. They are divided into common-root (liberalism – libertarianism, hegemony – hegemonism) and multi-root (apartheid – stateless, meritocracy – militocracy). Also distinguish external system paronymy (lustration – illustration) and intra-system (politics – politia).

For understanding the phenomenon of homonymy in political science terminology, the article deals with the causes and ways of its occurrence. For example, homonyms may arise as a result of a random coincidence of unrelated words (stratum) and as a result of the distribution of values of a multivalued word (obstruction). Also, homonyms can come from other languages (league, diet). In the political terminology system there are no intra-system homonyms, only inter-system ones are recorded.

УДК 811. 161. 2'373. 46

Ніна Яценко

КОРУПЦІЯ: ТЕРМІН І ПОНЯТТЯ

*У статті розглянуто вживання терміна **корупція** в сучасній українській мовній практиці. Проаналізовано розвиток семантики терміна в тлумачних, галузевих словниках, у чинних нормативно-правових актах України, монографічних дослідженнях. Вказано синонімічний ряд терміна **корупція**, підкреслено національну специфіку реалізації словотвірних моделей у сучасному українському мовному просторі.*

Ключові слова: термін, мовна практика, загальномовний словник, юридичний словник, хабарництво, корупційний, корумпований, корумпованість, антикорупційний.

*The paper examines the term **corruption** use in the modern Ukrainian language practice. The development of the semantic of the term in general and specialized dictionaries, current normative legal acts of Ukraine, monographic researches is analyzed. The synonymic row of the term corruption is specified, the national specific of the word-building patterns is highlighted.*

Key words: term, language practice, dictionary, law dictionary, bribery, corrupt, corruptness, anti-corruption.

Слово *корупція* належить до активної суспільно-політичної лексики, вживаючись як термін і як загальнозживана назва. Позначуване ним поняття було відоме ще в стародавньому світі. Давньогрецький учений, мислитель Аристотель називав тиранію неправильною, зіпсованою (корумпованою) формою монархії. Про державних чиновників того часу говорили: «Він приїхав бідним у заможну провінцію, а поїхав заможним із бідної провінції».

У радянські часи слово-поняття *корупція* належало до ідеологізованого лексикону, оскільки стосувалося нібито лише соціально-політичних явищ капіталістичного світу. В «Українській радянській енциклопедії» (за ред. М. П. Бажана, 1980) читаємо таке пояснення *корупції*: «у буржуазних державах підступність і продажність державних, політичних і громадських діячів, урядовців і службовців, використання ними свого службового становища в корисливих цілях... до корупції вдаються, зокрема, під час виборчих кампаній. Часто корупція, особливо в США, пов'язана з лобізмом» (УРЕ V: 429).

Лінгвістичні словники подають інформацію про походження назви *корупція*. Етимологічний словник української мови фіксує це слово як запозичення із західноєвропейських мов, установлюючи його походження від лат. *corruptio* «підкуп; занепад; корупція; розклад», пов'язаного з дієсловом *corrumpo* «псує, пошкоджую, розладную; зваблюю, розбещую» (ЕСУМ 3: 45).

Тлумачні словники, словники іншомовних слів фіксують зв'язок між словами «підкупність, продажність урядовців і громадських діячів» (СУМ 4: 302). «Словник чужомовних слів» І. Бойкова, О. Ізюмова (1996) поняття *корупція* трактує насамперед як моральну категорію та дію – «розбещеність, продажність урядових осіб; хабарництво».

В іншому лексикографічному джерелі читаємо таке тлумачення згаданого терміна: «Використання посадовими особами свого службового становища для власної вигоди, продажність урядовців і політиків» (Словник іншомовних слів, 2006). «Практичний словник синонімів української

мови» Святослава Караванського (2008) подає, наприклад, синонімічний ряд слів: *корупція, продажність, хабарництво, нечесність, деморалізація*. Однотомний «Словник української мови» (2012) виводить слово з латинського *corruption* ‘підкуп’, ‘псування’ і подає таку дефініцію властивого йому значення: ‘підкупність, продажність урядовців і громадських діячів, схильних до хабарництва’ (СУМ 2012: 464).

Як бачимо, у тлумачних словниках слово *корупція* представлено як таке, що донедавна стосувалося тільки «буржуазного суспільства», закордонної дійсності. Тим часом в умовах розбудови незалежної України назване явище набуло особливого змісту, усталюючись як термін у юридичних текстах.

Автори «Юридичної енциклопедії» (за ред. Ю. С. Шемшученка, 2001) пропонують розглядати *корупцію* як «одну з форм зловживання владою, пов’язаного з підкупом посадових осіб».

Дослідження поняття «корупція» потребує ознайомлення з деякими дефініціями, запропонованими в чинних нормативно-правових актах України. Зокрема, у Законі України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р. зазначено, що *корупція* – це «діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямованих на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або матеріальних переваг».

У наступному тексті є деталізоване тлумачення терміносполуки «корупційні діяння»: «*Корупційні діяння* – а) незаконне одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у зв’язку з виконанням таких функцій матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості; б) одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, кредитів або позичок, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг чи переваг, не передбачених чинним законодавством».

Таку саму дефініцію пропонують автори «Фінансово-економічного словника» (2007) А. Г. Загородній та Г. Л. Вознюк. Основними корупційними правопорушеннями є зловживання владою або посадовим становищем задля задоволення корисливих чи інших особистих інтересів; розпоряджання майном з використанням посадового становища; незаконне одержання матеріальних благ, пільг та інших переваг; одержання кредитів, позичок, допомоги, придбання цінних паперів, нерухомості, іншого майна з використанням пільг чи переваг, не передбачених законодавством або на які особа не має права; хабарництво та інші [Загородній 2007: 447].

Явище корупції стає об'єктом вивчення і в монографічних дослідженнях. У праці «Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії)» (2004) М. І. Мельник витлумачує корупцію як цілу систему зі складною структурою взаємопов'язаних елементів політичного, соціального, правового, ідеологічного, філософського і морального характеру. На думку науковця, корупція – різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу й суспільство загалом, а в її основі – такі вікові традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугу», «даю, щоб ти дав». Із наведеного тлумачення випливає, що назва *корупція* набуває також статусу соціологічного, політологічного терміна.

У дисертації «Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні» (1995) Є. В. Невмержицький розглядає корупцію в контексті інших політичних процесів, визначає її як соціально-політичне явище, змістом якого є зумовлена політичними, економічними і психологічними чинниками система негативних поглядів, переконань, установок і діянь окремих громадян, посадових осіб владних інститутів, державних і недержавних організацій, політичних партій, громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих корисливих, групових або корпоративних інтересів шляхом підкупу, хабарництва, зловживання владою, надання пільг і переваг усупереч суспільним відносинам.

Як засвідчив аналіз наведених вище дефініцій терміна *корупція*, семантичними центрами цих дефініцій виступають: «соціальне явище», «система стосунків», «використання свого статусу», «діяльність осіб», «сукупність діянь».

Зауважимо, що сучасні публіцистичні тексти, зібрані в Корпусі текстів української мови на порталі *moa.info* [Корпус], засвідчують поширення похідних утворень від поняття *корупція*. Це прикметники *корумпований*, *корупційний*, *антикорупційний*, іменник *корумпованість*; пор. такі словосполучення в текстах новітньої української публіцистики: *корумпований* (тобто ‘просякнутий корупцією, продажний’): *уряд, режим, штаб, апарат, податок, канал, доступ до вищої освіти, чиновник*; *корупційний* (тобто ‘властивий для корупції’): *союз влади та олігархії, податок, скандал, консенсус, механізм, тиск, вплив, ректор, чинник, законопроект*; *антикорупційний* (тобто ‘спрямований проти корупції, який протидіє їй’): *форум, пакет законів, комітет, стандарт державного управління, проект, потенціал, захід, орган, рух, імпульс, закон, механізм, бюро, протест, сайт, активіст, прокурор, процес*; *корумпованість* (тобто ‘співвідносність за значенням з прикметником *корумпований*’): *влади і суспільства, системи, інститутів радянської влади, митних органів, бізнесу, “постмайданної влади”, державного апарату, освіти, політичної системи*.

Показова низка синонімів, які вирізняють аспекти самого позначуваного ним поняття або вказують на різні наслідки його вияву в мовній практиці: *підкуп, хабарництво, мздоїмство, лихварство, лобізм (лобіювання), непотизм, кумівство, фаворитизм, протекціонізм, шахрайство, казнокрадство, зловживання владою або посадовим становищем, розкрадання, розтрата, білокомірцева злочинність, клептократія*.

Отже, *корупція* – це багатозначний термін на позначення складного соціального явища, зафіксований в енциклопедичних, тлумачних, галузевих словниках, нормативно-правових актах, науковій літературі, публіцистиці. Незважаючи на багаторазові спроби дослідників і законодавців дати повне та змістовне

визначення поняття «корупція», насправді остаточної та аргументованої дефініції сутності цього явища ще й досі немає. Адже здатність його постійно розвиватися, перетворюватися в різні нові форми, вдосконалюватися, пристосовуватися до наявної правової бази є свідченням того, що визначення поняття «корупція» просто не встигає за його новими виявами та формами.

Бойків І., Ізюмов О., Калишевський Г., Трохименко М. Словник чужомовних слів: Репринт з 2-го перероб. вид. 1955 р. – К. : Музей Івана Гончара; видавнича фірма Родовід, 1996. – 535 с.

Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. – К.: Знання, 2007. – 1062 с.

Караванський С. Практичний словник синонімів української мови: Близько 20000 синонімічних рядів. 3-тє вид., опрацьоване й доповнене / С. Караванський. – Львів : БаК, 2008. – 500 с.

Корпус текстів української мови – Режим доступу: www.mova.info

Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Монографія. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політолог. наук: спец. 23.00.02. “Політичні інститути та процеси (політичні науки)” / Є. В. Невмержицький. – К., 1999. – 19 с.

Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / Упор.: О. В. Богачова, К. С. Винокуров, Ю. І. Крусь, О. А. Менюк; Відп. ред.: В. Ф. Сіренко, С. Р. Станік. – К.: Оріяни, 1999. – 502 с.

Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: “Укр. енцикл.”, 2001. – Т. 3: К–М. – 792 с.

Список умовних скорочень

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: в 7 т. / За ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1982 – 2012. – Т. 1 – 6.

СУМ – Словник української мови: в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.

СУМ 2012 – Словник української мови / Кер. В. В. Німчук та ін. / Відп. ред. В. В. Жайворонок. – К. : ВІЦ «Просвіта», 2012. – 1320 с.

УРЕ – Українська радянська енциклопедія / Гол. ред. М. П. Бажан. – Вид. 2-е. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1980. – Т. 5. – 568 с.

REFERENCES

Boikiv, I., Iziunov, O. et al. (1996). Dictionary of foreign words. Kyiv: Ivan Honchar Museum (in Ukr.)

Karavansky, S. (2008). Practical dictionary of synonyms in the Ukrainian language: About 20,000 synonyms. Lviv (in Ukr.)

Sirenko, V. F. (Ed.), Stanik, S. R. (Ed.) (1999). Dictionary of terms and definitions using in the current normative and law acts of Ukraine. Kyiv: Oriyany (in Ukr.)

Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.) (2001). Law Encyclopedia: In 6 vol. (3 vol.: K – M). Kyiv: Ukrainian Encyclopedia (in Ukr.)

Melnyk, M. I. (2004). Corruption – corrosion of power (social essence, tendencies and consequences, measures of counteraction). Kyiv: Yurydychna dumka (in Ukr.)

Nevmerzhytsky, Ye. V. (1999). Corruption as a socio-political phenomenon: peculiarities of manifestations and mechanisms of overcoming in modern Ukraine. Abstract for the scientific degree of the Candidate of Political Science. Kyiv. (in Ukr.)

Text corpus of the Ukrainian language. Retrieved from www.mova.info (in Ukr.)

Zahorodnii, A. G., Vozniuk, G. L. (2007). Financial and Economic Dictionary. Kyiv: Znannya (in Ukr.)

LEGEND

ЕСУМ – Melnychuk, O. S. (Ed.) (1982 – 2012). Etymological Dictionary of the Ukrainian language: 7 vol. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

СУМ – Dictionary of the Ukrainian language (11 vol.). (1970 – 1980). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

СУМ 2012 – Zhyavoronok, V. V. (Ed.) (2012). Dictionary of the Ukrainian language. Kyiv: «Prosvita» Center (in Ukr.)

УРЕ – Bazhan, M. (Ed.) (1980). Ukrainian Soviet Encyclopedia. Vol. 5. Kyiv: Edit URE (in Ukr.)

Статтю отримано 18.12.2017

Nina Yatsenko

CORRUPTION: TERM AND NOTION

The paper examines the term *corruption* use in the modern Ukrainian language practice. After 2014 there were a lot of hopes that reforms will do what has not been done for decades of independence. Anti-corrupt reform is one of such reforms which caused deeper understanding the concept and event as corruption. This term was used in Soviet Union at the end of 1980. In *Ukrainian Soviet Encyclopedia* (edited by M. P. Bazhan, 1980) *corruption* is interpreted as «in the bourgeois states the deceit and corruption of state, political and public figures, government officials and employees, the use of their official position for selfish purposes».

The legal nature of corruption in Ukraine has been known for many years, but the essence of corruption hasn't become clearer. Establishing the content of the concept *corruption* and the term to denote is very important.

According to the editors' views of *Etymological Dictionary of Ukrainian Language* the term *corruption* was borrowed from West European languages.

The development of semantics of the term *corruption* is reflected in the explanatory and branch dictionaries.

Dictionary of Foreign Words (1996) («Словник чужомовних слів») interprets the concept *corruption* as moral category and action – depravity, corruption of government officials, bribery.

As we see in the terminology dictionaries, the term *corruption* until recently belonged to the peripheral vocabulary, which called the realities of the bourgeois society and which was presented in the dictionaries of the Soviet period with a note “in the capitalist countries”. As a result of the reorientation of the nomination, the word, which used to denote the reality of foreign life, is beginning to be used actively for naming modern life (in an independent Ukraine).

Authors of *Law Encyclopedia* (by U. S. Shemshuchenko, 2001) propose to denote corruption as one of the form of power abuse through bribery of officials.

There is a definition of terminological word-combination *corrupt acts* in current normative legal acts.

A. G. Zahorodniy and G. L. Lozniuk point out the unlawful nature of the corruption phenomenon in *Financial-and-Economical Dictionary* (2007).

This phenomenon becomes the object of studying in monographic research. According to the analysis of different meanings of the term *corruption*, there are such key words: *a social phenomenon, a system of relations, the use of its status, the activities of individuals, a set of acts.*

This term has a lot of synonyms, which show aspects of denoting concept or point to the different results of implementation of language practice on the various stages of its evolution.

Consequently the *corruption* is a complex social event, social phenomenon which represented in encyclopedic, interpretative, branch dictionaries, normative-legal acts, scientific literature and journalism.